

Răsfoind VECHI REVISTE DE TEATRU ROMÂNEȘTI

Există o bogată moștenire critică, foarte puțin cercetată, un mare număr de reviste vechi românești de teatru nerăsfoite măcar, numeroase articole, interviuri, reportaje, informații teatrale răsândite în presa culturală de odinioară — care, împreună, ar putea furniza material pentru un remarcabil corpus de documente privind mișcarea teatrală din țara noastră în cei o sută cincizeci de ani cîți se împlinesc, în curînd, de la prima reprezentație în limba română.

Produc aici numai cîteva asemenea date, culese mai mult sau mai puțin întîmplător, simple sugestii fugitive pentru o eventuală explorare mai profundă a istoriei criticii și, implicit, a istoriei vieții teatrale, nu din curiozitate arhivistică, ci din punctul de vedere al actualității.

În „Teatrul“, „revistă artistică, literară, sportivă“, Anul I, nr. 1, 1 iulie 1914, articolul *Repertoriul original* de Ion C. Bacalbașa. Autorul cere cu stăruință și argumente o selecție mai riguroasă în materie de repertoriu străin, promovat pe scenele românești, solicită o atenție concentrată în jurul piesei autohtone. Atenție lucidă și concretă, nu bunăvoinți declarate sub semnul filantropiei: „azi autorii noștri dramatici nu au nevoie, de fapt, de indulgența publicului ci de dreptatea direcțiilor teatrelor“, care îi cheamă dar nu-i joacă, sau, dacă-i joacă, n-o fac cu consecvență și convingere.

După cum se vede, problematica repertoriului are și ea o anume tradiție...

Cînd aveau și criticii dramatici o Asociație: „La agapa Asociației criticilor dramatici care a avut loc în Capitală s-a pronunțat și rezultatul premiilor pe anul curent“; „unul din premii (II), în valoare de 5000 lei, s-a decernat domnului Gib I. Mihăescu pentru drama *Pavilionul cu umbre*“ („Teatrul“, revistă bilunară de format mic, editată la Cluj, nr. 5 din 30 noiembrie 1926).

În schimb, „Comisiunea însărcinată cu distribuirea premiului instituit de Societatea Autorilor Dramatici Români (a existat și o asemenea societate — n.n.) pentru comedii într-un act face cunoscut că nici una din lucrările prezentate nu îndeplinește condițiunile cerute și că, în consecință, premiul nu s-a acordat.“ („Rampa“, cotidian de teatru, literatură, muzică, cinema, 20 iunie 1938.)

Concursul „Vasile Alecsandri” de azi are deci strămoși. Există așadar și o tradiție a preocupării pentru piesa scurtă, cultivată azi cu rezultate variabile, dar intense, de unele teatre profesionale, la Radioteleviziune și de Casa centrală a creației populare.

Ce gindea Garabet Ibrăileanu, în calitatea sa de cronicar teatral, despre un Teatru Național: „La 15 octombrie s-a deschis stagiunea cu piesa lui Alecsandri *Ovidiu*. „Deschiderea stagiunii” a urmat și a doua zi cu *Fintina Blanduziei* în matineu și reluarea lui *Ovidiu* seara. E în tradiție ca stagiunea să se deschidă cu o piesă națională și, dacă se poate, patriotică. Ideea nu e rea, căci teatrul e o școală, iar teatrul ieșean fiind „național” el trebuie să fie și o școală de patriotism.” (Articolul „În loc de cronică teatrală” — în „Viața Românească”, revistă literară și științifică, Anul X, nr. 7, 8 și 9, iulie, august și septembrie 1915.)

Opinia exprimată acum o jumătate de veac nu are nimic inactual. Atîta doar că azi valabilitatea ei se răsfrînge asupra tuturor scenelor.

Despre un teatru nou, neoficial dar și necomercial, întemeiat în București sub conducerea lui George Mihail Zamfirescu, cu denumirea *Treisprezece și unu*, a scris un articol călduros de salut foarte tinărul critic literar și de artă plastică Eugen Ionescu, mai târziu el însuși om de teatru, dramaturg. „Nu știu dacă va fi găsit drumul bun — spunea articolul printre altele. Știu că este căutat; și aceasta este condiția necesară ca să fie găsit... Despre teatrul acesta... se va putea vorbi... fiindcă va fi în timp.”

Cea mai importantă coordonată a activității noii companii criticul o vedea a fi credința membrilor ei într-un public nou, popular. și faptul că artiștii și animatorul doreau să se adreseze direct acestui public, atît prin repertoriu, cît și prin factura spectacolelor („România literară” din 17 decembrie 1932).

Teatrul”, „revistă de Teatru și Artă”, Director Soare Z. Soare, București, Anul I, nr. 1, 1923. Prefața subtilă și cu considerații culturale vaste a lui Hugo von Hoffmanstahl la piesa *Prometeu* de Victor Eftimiu, editată în limba germană la Insel-Verlag (Leipzig). Poetul străin recunoaște și subliniază cu admirație zborul larg al inspirației poetului român, punctul de vedere specific al acestuia în tratarea mitului antic, valoarea poetică a scrierii. În acest fel el își expune și motivele care l-au determinat să-și asume responsabilitatea traducerii piesei. (Și o observație făcută cu fină intuiție: „Natura a dăruit lui Eftimiu ceea ce nu poate lipsi poetului de teatru: e actor — cel puțin actor interior.”)

Teatrul”, bilunar, fără subtitlu, București, nr. 1, a apărut la 8 septembrie 1905. După cinci numere și-a încetat apariția. Publicația de campanie împotriva lui Alexandru Davila, director al Teatrului Național și totodată (așa cere legea) director general al teatrelor. Fiecare articol, cronică, reportaj, notă erau scrise numai și numai împotriva lui Davila, acuzat de cele mai monstruoase abjecții, brutalități, malversațiuni, incultură, incompetență, chiar și crime. Campania era îndreptată nu numai împotriva lui, ci și a membrilor familiei, rudelor, prietenilor. Titlurile erau de genul: „Banditismul de la Teatru”, „D. Davila bate ușierul”, „Să plece!” etc.

Foarte puține semnături, probabil și acelea pseudonime. Nici măcar numele responsabilului pe manșetă. Un singur nume ține să strălucească pe acest morman de gunoi: C. A. Ionescu-CAION. „E un cabotin — îl califică mizerabilul publicist pe reputatul regizor și autor — iar ca el sînt cu sutele.”

Revista a dispărut fără să-și atingă scopul. Davila, nu.

O informație interesantă despre un fapt mai puțin cunoscut, în „Scena” din 8 septembrie 1918: drama lui I. L. Caragiale, *Năpasta*, a avut cea dintîi premieră internațională la Magdeburg, pe scena „Victoria Theater” (august 1918). Traducerea în limba germană era semnată de Mite Kremnitz.

Teatrul“ (din Cluj), nr. 1, marți 29 septembrie 1925, publică lista completă a membrilor trupei Teatrului Național; printre ei, Ioan Stănescu-Papa, N. Neamțu-Ottonel, Ștefan Braborescu, V. Vasilescu, Al. Ionescu-Ghibericon, Nicu Dumitriu, Olimpia Birsan, Aura Fotino, Nunuța Hodoș. Directori de scenă Zaharia Birsan și V. (Sică) Alexandrescu.

În repertoriul stagiunii 1926/1927 se anunță: *Răzvan și Vidra, Frământări* (de Mircea Ștefănescu), *Școala femeilor, Puterea întinericului, Manechinul sentimental* (de Ion Minulescu), *Dansul morții* (Strindberg), *Iudith și Holofern* (Hebbel), *Electra, Căsătoria, Mult zgomot pentru nimic, Othello, Jocul morții și al iubirii* (de Romain Rolland, o piesă foarte frumoasă care de atunci nu s-a mai jucat nicăieri la noi), *Nebuniile amoroase* de Regnad, *Hoții, Fiecare cum se vede* de Pirandello, *Evantaiul* (Robert de Flers și Caillavet). Erau trecute, evident, în această lungă listă, și reluările; după cum se poate vedea din colecția revistei (care se vindea și ca program al Teatrului Național), nu toate premierele anunțate au fost și reprezentate. Dar ponderea hotărâtoare în planul artistic al teatrului o aveau comediile, dramele și tragediile serioase, de prestigiu.

Un mare articol al lui Liviu Rebreanu (în „Teatrul“ din București, nr. 2, august 1914): *Scrisoare către un actor trist*. Tema articolului: îndatoririle criticii teatrale față de actor. Rebreanu își declara insatisfacția totală față de felul cum se alcătuiesc cronicile teatrale în presa timpului și condamnă reducerea cronicii dramatice la o cronică literară. El vedea în cronică spectacolelor o fișă obiectivă de istoria teatrului, o posibilitate de a se transmite viitorului informații asupra elementului cel mai perisabil din actul teatral, jocul actorului. „Noul sau viitorul critic — își exprima nădejdea scriitorul — va trebui să înțeleagă mai bine deosebirea dintre literatura scenei și aceea a cărții. O lucrare de mare valoare literară poate fi foarte bună pentru a fi recitată sau reprezentată într-un fel și poate să nu fie bună a fi jucată în alt fel. Sau: nu e totdeauna important ca teatrul să fie literar“.

Pamflet dezlănțuit al lui Mihail Sebastian (Spectacole de vară) — în „Viața Românească“, 1939, nr. 8, august: „Nici unul din spectacolele de teatru ale acestei stagiuni de vară nu merită și desigur nici nu așteaptă onoarea unei cronici. Din momentul în care teatrele încep să joace «în aer liber», directori, actori și autori se consideră în mod automat liberați de orice îndatorire artistică. S-ar zice că bunul simț, ca să nu mai vorbim de simțul critic, e o facultate care nu se poate exercita decât cu plafonul închis Sub cerul descoperit, teatrul românesc face un salt înapoi de cel puțin jumătate de veac și se întoarce cu cele mai grosolane metode de repertoriu și de joc. Afișe mari răspîdesc în toată Capitala titluri triviale, cărora le lipsește uneori și singura scuză, de a avea haz. Caut în cele câteva istorii de teatru pe care le avem (D. C. Ollănescu, Teodor Burada...) și nu găsesc nimic care să întrecă în grosolanie sau în stupiditate întrebarea zilnic imprimată cu litere enorme, pe toate zidurile: «Ai cui sînt pantalonii?» Cît despre felul în care se joacă acest repertoriu de vară, el recurge la tot ce e mai violent, mai forțat, și mai lipsit de scrupule în arsenalul actorian de comedie. Tumbă, piedici, bîlbîieli, grimase — nimic nu e prea mult sau prea dezonorant pentru a obține risul publicului.“

...Moravuri de altădată !

Valentin Silvestru